

Umański Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny imienia Pawła Tytyny
NGO „Towarzystwo Pedagogów i Naukowców Ukrainy”

**FINANSOWO-ANALITYCZNA GWARANCJA
ROZWOJU GOSPODARKI NARODOWEJ**

Monografia wieloautorska

**Pod redakcją
M. Słatwińskiego**

2017

UDK 338.24

F-59

Zespół autorów:

Berżanir A., Berżanir I., Biłozkurśka N., Biłozkurśkiy M., Czwertko L., Czyrwa O., Demczenko T., Demjanyszyna O., Kornijenko T., Sawczenko W., Słatwińskiy M. (redaktor), Stojka S.

*Zarekomendowano do druku przez Radę Naukową
Umańskiego Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego
imienia Pawła Tyczyny
(protokół nr 4 z dnia 28 listopada 2017 roku)*

Recenzenci:

Kurmajew P., doktor nauk ekonomicznych, profesor (*Umański Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny imienia Pawła Tyczyny*);

Peńkowa O., doktor nauk ekonomicznych, profesor (*Umański Narodowy Uniwersytet Sadownictwa*);

Sus T., kandydat nauk ekonomicznych, docent (*Przykarski Uniwersytet Narodowy imienia Wasyla Stefanyka*).

F-59 **Finansowo-analityczna gwarancja rozwoju gospodarki narodowej:** monografia wieloautorska / [Słatwińskiy M., Czyrwa O., Biłozkurśkiy M. i in.]; pod red. M. Słatwińskiego. – Warszawa: iScience sp z. o. o., 2017. – 218 str.

ISBN 978-83-949403-0-0

W monografii przedstawiono rezultaty badań zespołu profesorów i wykładowców Katedry Finansów, Rachunkowości oraz Bezpieczeństwa Ekonomicznego Umańskiego Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego imienia Pawła Tyczyny w zakresie „Problemów finansowych gwarancji rozwoju gospodarki oraz sfery społecznej” (numer w rejestrze państwowym 0116U000117).

Potwierdzono założenia teoretyczne oraz opracowano praktyczne rekomendacje dotyczące udoskonalenia narzędzi finansowo-analitycznej gwarancji rozwoju gospodarki narodowej. Przeprowadzono diagnostykę ekonomiczną współczesnego stanu kształtowania zasobów finansowych w gospodarce Ukrainy, dokonano monitoringu pozostałych kierunków polityki finansowej państwa oraz zaproponowano sposoby optymalizacji wykorzystania narzędzi finansowo-analitycznej gwarancji rozwoju gospodarki narodowej. Szczególną uwagę poświęcono opracowaniu odpowiednich przedsięwzięć w sferze polityki fiskalnej oraz inwestycyjnej, inwestycji giełdowych, udoskoleniu narzędzi do stymulacji rozwoju rynku funduszy oraz ubezpieczeń w gospodarce państwowej, tworzeniu warunków bezpiecznego funkcjonowania sfery finansowej.

Poleca się Czytelnikom, którzy interesują się zagadnieniami z zakresu ekonomii, uczonym, specjalistom, doktorantom, wykładowcom oraz studentom.

ISBN 978-83-949403-0-0

© Zespół autorów, 2017

© Umański Państwowy Uniwersytet

Pedagogiczny imienia Pawła Tyczyny, 2017

[30]. Компанії, які перебувають у лістингу в LSE, розкривають інформацію у відповідності з міжнародними стандартами. Їх звітність в обов'язковому порядку перевіряється провідними аудиторськими компаніями.

Отже, дослідивши особливості первинного публічного розміщення акцій українськими емітентами на провідних біржах світу, можна зробити висновок, що дана діяльність доступна лише для великого бізнесу. При цьому важливим фактором ефективного первинного публічного розміщення акцій вітчизняними компаніями також є залежність від зацікавленості потенційних інвесторів, яка полягає у вимозі отримання максимального прибутку за мінімального ризику у майбутньому та об'єктивного врахування переваг і недоліків цього процесу.

1.5. Aktualne problemy w kształtowaniu finansowo – ekonomicznego systemu bezpieczeństwa banków

1.5. Актуальні проблеми формування системи фінансово-економічної безпеки банків

З розвитком банківських технологій, упровадженням нових продуктів та послуг, все більшої актуальності набуває розробка систем захисту банківських операцій від можливих ризиків. Поширення хакерських атак на банківські установи та рахунки клієнтів банків, махінації з пластиковими платіжними засобами, кредитні махінації тощо є основною причиною для впровадження різноманітних систем захисту та пошуків оптимальних шляхів попередження та усунення ризиків у банківській сфері. Тому питання систем безпеки банківських операцій є не тільки актуальним, але й життєво необхідною умовою для належного функціонування економіки України.

Банківські операції є основоположним чинником функціонування банківської системи. Незважаючи на важливість забезпечення їх безпеки для вдосконалення та розвитку діяльності банків, однакового підходу до визначення безпеки банківських операцій не існує. Безпека саме банківських операцій не виокремлена в цілісний напрям розвитку економічної науки, а є лише доповненням до вчень про банківську безпеку в цілому.

Теоретичним та практичним дослідженням проблеми формування та управління системою фінансово-економічної безпеки банку займалися та займаються багато українських та зарубіжних вчених. Помітний внесок зробили такі провідні економісти та безпекознавці, як С. М. Яременко, С. Букін, О. О. Кириченко, В. А. Гамза, І. Б. Ткачук, З. П. Межох, М. Єрмошенко, З. Сороківська, М. І. Зубок, А. Р. Алавердов, Я. М. Кріль, О. І. Барановський, М. І. Камлик та інші.

В дослідженнях вчених в більшості розкриваються загальні засади формування та управління фінансово-економічною безпекою, однак існує мало праць, які б розглядали системи захисту банківських операцій. Саме застосування методів та засобів захисту банківських операцій може дати поштовх до покращення фінансово-економічної безпеки банків загалом.

Управління фінансово-економічною безпекою банківських установ залежить від економічної політики держави, ефективності функціонування державних інституцій, правового забезпечення діяльності цих установ, наявного їх фінансового потенціалу та дотримання нормативів НБУ тощо [43-47].

Фінансово-економічна безпека банку є одним з найважливіших компонентів його успішного функціонування та конкурентоспроможності на ринку фінансових послуг. Для ефективної протидії наявним та потенційним загрозам і

створення умов безпечної роботи банку має бути створена система його комплексного захисту.

Як вважає С. М. Іллясов [18, с. 46], під захистом банківської сфери слід розуміти процеси, спрямовані на убезпечення банківських структур від впливу фізичних та юридичних осіб, яке пов'язане з порушенням законодавства, а також на компенсацію можливих або зазнаних унаслідок цієї діяльності економічних чи інших збитків.

На думку О. І. Барановського [3, с. 260], система безпеки є цільовою підсистемою систем управління банком і стратегічного менеджменту, сукупністю методик, процесів та ресурсів, необхідних для здійснення керівництва безпекою на основі політики у сфері безпеки.

Отже, система фінансово-економічної безпеки банку становить комбінацію елементів (безпеку матеріальних ресурсів, фінансову безпеку, інформаційну безпеку та кадрову безпеку), пов'язаних між собою різносторонніми зв'язками. Метою функціонування даної системи є захист від загроз та протидія ним за найбільш важливими напрямками діяльності банку.

О. О. Клеков наголошує на тому, що формування системи забезпечення безпеки відбувається через постановку відповідних завдань.

До них належать [21, с. 71]:

- захист законних інтересів банку і його співробітників;
- профілактика та відвернення правопорушень і злочинних зазіхань на власність і персонал банку;
- своєчасне виявлення реальних і потенційних загроз банку, проведення заходів з їх нейтралізації;
- виявлення внутрішніх і зовнішніх причин та умов, які можуть сприяти заподіянню банку, його працівникам, клієнтам і акціонерам матеріальної, інтелектуальної та іншої шкоди, перешкоджати їхній нормальній діяльності.

При цьому, на його думку, формою організації безпеки є зовнішній вираз її змісту.

Структури безпеки банків мають базуватися на ресурсних можливостях банку, моделюванні ризиків можливих загроз і чинників невизначеності в банківській і супутній їй діяльності, оптимізації рішень, що обираються.

У зв'язку з цим, О. Штаєр пропонує всі принципи формування економічної безпеки банку розбити на три рівні [63, с. 266]:

– рівень взаємодії – законність, самостійність і відповідальність, компетентність, координація, конфіденційність, комплексність, ешелонування, рівнозначності, превентивних і реактивних заходів;

– рівень функціонування – економічна доцільність, безперервність, цілеспрямованість, диференційованість, об'єктивність, міждисциплінарний підхід, контроль;

– рівень саморозвитку – адаптація, інтегрованість, постійний розвиток, моделювання сценаріїв, варіантність, рефлексії.

На її думку, це дозволить чіткіше зрозуміти необхідність керування цими принципами при забезпеченні економічної безпеки банку, рівень якої залежить від того, наскільки ефективно його керівництво і фахівці будуть здатні уникати можливих загроз і ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього і внутрішнього середовища.

Отже, формування фінансово-економічної безпеки банку відбувається через постановку відповідних завдань та при дотриманні важливих принципів. Саме при взаємодії даних завдань та принципів можливе формування системи фінансово-економічної безпеки, яка спрямована на заходи захисту та попередження загроз банківській діяльності.

Водночас стан фінансово-економічної безпеки банків України показав, що наявні системи безпеки функціонують лише в режимі захисту від загроз, а не протидії їм, і здебільшого передбачають шаблонні заходи, які не завжди дають позитивний результат. Заходи безпеки банків обмежуються діяльністю безпосередньо підрозділів безпеки без поширення функцій безпеки на інші підрозділи банку. Головним же недоліком організації систем банківської безпеки є те, що основним є зосередження зусиль на виявленні порушень у банках, а не на запобіганні їм.

Маючи на меті формування комплексної системи економічної безпеки, яка б вирішила дану проблему в банках, С. М. Яременко [65] розробила її організаційно-методичні засади. Організацію комплексної системи економічної безпеки банку вона розглядає як певний процес, що має певну структуру взаємопов'язаних заходів. Кожен із заходів є базовим для наступного і формує певне підґрунтя для створення, становлення та розвитку системи безпеки. Процес організації комплексної системи економічної безпеки базується на певній інформаційній базі, яку становлять: результати аналізу загроз банку, рішення керівника банку щодо організації безпеки, правові норми чинного законодавства щодо захисту банківської діяльності, основні завдання діяльності банку і його можливості щодо створення комплексної системи економічної безпеки.

С. М. Яременко також розглядає формування фінансово-економічної безпеки банку, як комплексний процес, спрямований на розвиток, задоволення і захист інтересів банку, який має корпоративний характер. Тобто процес управління, вважає С. М. Яременко, має бути організовано через вплив на умови й чинники, що забезпечують розвиток та безпеку банку як корпоративний інтерес.

Захист інтересів у сфері безпеки, з огляду на управління процесом, передбачає утримання на необхідному рівні захисних можливостей суб'єктів за рахунок формування їхнього економічного, інтелектуального, фізичного та іншого потенціалу відповідно до потреб безпеки та умов, у яких вона реалізує свої функції [66].

Банки самостійно не впораються з якісним формуванням системи фінансово-економічної безпеки. Як вважає З. К. Сороківська, для формування якісної та всебічної системи фінансової безпеки банку, насамперед, необхідно посилити державне регулювання банківської сфери. Зокрема, розробити ефективний механізм рефінансування комерційних банків, запровадити суворі санкції стосовно тих банків, які не дотримуються основних економічних нормативів, подають недостовірну інформацію; зробити банківську інформацію більш прозорою; посилити рівень банківського нагляду за їхньою діяльністю з боку Національного банку України. Паралельно із зазначеними заходами необхідно вдосконалювати методичну базу оцінки рівня дотримання фінансової безпеки банку. Для цього необхідно активізувати розробку і запровадження нових методів і технологій обробки й аналізу інформації для оцінки та забезпечення фінансової безпеки окремого комерційного банку [49, с. 407].

Отже, формування системи фінансово-економічної безпеки банку обов'язково має включати принципи фінансово-економічної безпеки, відповідно до яких формуються завдання. На основі завдань розробляються організаційно-методичні засади, якими керуються банківські установи, як основою, для забезпечення дієвої та якісної безпеки. Великого значення для якісного формування системи фінансової безпеки комерційних банків набуває дотримання ними встановлених державних нормативів.

Безпека банківських операцій становить не менший інтерес, оскільки торкається сутності банківського бізнесу і безпосередньо пов'язана з безпекою банку та його персоналу. Особливий інтерес становлять не стільки мотиви поведінки персоналу при виконанні своїх посадових обов'язків, скільки технологія професійних порушень і використання діючого порядку і правил, недоліків і порушень у банку в особистих інтересах банківського персоналу чи його власників, а також в інтересах конкуруючих банків і організацій, криміналу і чиновництва. Щодо систем захисту банківських операцій, найбільше наукових публікацій має напрям захисту від кредитних ризиків. Наукові статті висвітлюють лише давно відомі й загальноприйняті істини й не вносять нічого нового. Цитуються праці вчених-економістів, загальні законодавчі положення, описуються ті методи захисту, які є загальновідомими та на даний час вже малоефективними. Система захисту банківських операцій не має цілісного й комплексного дослідження.

Отже, безпека банківських операцій є малодослідженою вченими-економістами. Більшість інформації про системи захисту банківських операцій можна почерпнути в науково-популярних та публіцистичних статтях, на сайтах банків, але не в наукових авторитетних працях. Загальні висновки та дублювання загальновідомої інформації, закритість більшості інформації та статистики для дослідження безпеки банківських систем є проблемою для розвитку самостійного та ґрунтовного напряму в економічній думці.

Реалізація прийомів та методів безпеки банку базується на відповідних правових нормах. Предметом правового регулювання безпеки банківської справи є суспільні відносини, які виникають у процесі організації, функціонування й розвитку банківської системи України.

Система правового гарантування безпеки банку є сукупністю взаємопов'язаних предметом регулювання норм та інститутів банківського права, що характеризує його внутрішню структуру

Розглядаючи правові основи забезпечення безпеки банку, слід звернути увагу на принципи їх регулювання, оскільки без урахування відправних ідей функціонування банківської системи, які вирізняються універсальністю, вищою імперативністю, загальним суспільним значенням у сфері правового регулювання банківських відносин, неможливо правильно тлумачити й застосовувати його норми.

Особливої уваги заслуговують результати наукових досліджень і правового регулювання проблем безпеки в кредитно-фінансовій сфері. Через історичні особливості захист цієї сфери від різного роду негативних факторів впливу постійно удосконалювався протягом всього часу існування кредитних організацій.

Під правовими джерелами гарантування безпеки банку розуміють вихідні від держави або визнані нею офіційно-документарні форми вираження і закріплення норм права, які надають їм юридичного загальнообов'язкового значення [16]. Передусім потребують вивчення нормативно-правові акти НБУ, що видаються у формі постанов Правління НБУ або у формі інструкцій, положень, правил, які затверджуються постановами правління НБУ [19; 33; 34].

Відповідно до Конституції України, основною функцією Національного банку України є забезпечення стабільності грошової одиниці України. На виконання своєї основної функції НБУ сприяє дотриманню стабільності банківської системи, а також у межах своїх повноважень – цінової стабільності, що є також однією із функцій гарантування безпеки фінансово-кредитної системи України [22].

Основним діючим Законом гарантування національної безпеки, в т. ч. безпеки банку, є ухвалений в 2003 році Закон України «Про основи національної безпеки України» [16], в якому серед суб'єктів забезпечення національної безпеки зазначено Національний банк України.

Закони України «Про Національний банк України» та «Про банки і банківську діяльність» [15] повинні містити ряд спеціальних положень, гарантування безпеки банківської установи, у ньому не тільки не наводиться визначення поняття «безпека», але і не зазначається гарантування безпеки як мета законодавчого регулювання. І нині НБУ не видано жодного нормативного або інструктивно-методичного гарантування безпеки банку.

У свою чергу, метою Закону «Про банки і банківську діяльність» є правове забезпечення стабільного розвитку і діяльності банків в Україні і створення належного конкурентного середовища на фінансовому ринку, забезпечення захисту законних інтересів вкладників і клієнтів банків, створення сприятливих умов для розвитку економіки України та підтримки вітчизняного товаровиробника.

Отже, правове регулювання безпеки банківських операцій є складовою частиною загального правового регулювання банківської діяльності. В українському законодавстві немає чітких норм, які регламентували б механізми захисту банківських операцій, а поняття, які фігурують в українському законодавстві та пов'язані з банківською сферою, можна трактувати по-різному. Цим користуються багато економічних злочинців, яким вдається легко уникнути правосуддя.

Рівень банківського шахрайства стрімко зростає в процесі розвитку електронних технологій, розширення функціоналу платіжних карт і каналів дистанційного банківського обслуговування (ДБО). В наш час великої

популярності набуває інтернет-банкінг, який є зручним способом користування банківськими послугами, але й має ряд небезпек. Існують такі основні групи ризиків для користувачів e-banking: key/screenlogging – захоплення з екрана або клавіатури введених логінів і паролів; перехоплення СМС; крадіжка ключа електронного цифрового підпису (ЕЦП); фішинг (зараження комп'ютера за допомоги спаму від імені відомих брендів); шкідливі програми на комп'ютері; шкідливі програми на телефоні; віддалене вороже управління комп'ютером; підміна транзакції (МІМ/МІВ – технології «людина посередині», «зустріч посередині», «втрата посередині», «людина в браузері») [42].

Ці ризики різною мірою актуальні для ДБО фізичних і юридичних осіб. 95% банків для аутентифікації користувачів-фізосіб використовують одноразовий пароль за допомогою СМС. Таке повідомлення з одноразовим паролем (відомим як ОТР – One Time Password) зручне у користуванні, але у нього є серйозні недоліки:

- одноразовий пароль усуває лише незначну частину сучасних атак;
- відправлення кожного СМС пов'язане з витратами для банку.

В ідеалі для більш безпечних дистанційних платежів фізичним особам варто орієнтуватися на різні засоби аутентифікації для різних лімітів транзакції: СМС з паролем для маленьких платежів, більш захищені генератори ОТР – для великих сум [29].

Для клієнтів, які використовують понад 10 SMS з ОТР на місяць, набагато зручніше (і дешевше для банку) отримати апаратний генератор ОТР або аналогічний мобільний додаток для смартфонів.

Нині 95% банків використовують ЕЦП (Електронний цифровий підпис), при чому ключ зберігається в незахищеному середовищі (жорсткий диск, флешка, диск). Така технологія іноді дозволяє зловмисникам викрасти ключ ЕЦП і пароль до нього. Цієї інформації буде достатньо для хакера, щоб перевести гроші з рахунку клієнта банку. Щоб уникнути цього, використовують наступні механізми [12]:

1. Захищений USB-сумісний токен авторизації (може бути у вигляді смарт-карти) для генерації і зберігання ключа ЕЦП.

Основна перевага сертифіката в тому, що ключ ЕЦП генерується безпосередньо всередині токена, відтак ключ неможливо скопіювати або витягти звідти. Але проблема в тому, що користувачі дуже часто залишають токен підключеним до ПК, що дозволяє зловмисникові (або вірусу, яким інфікований ПК користувача) створити й підписати несанкціоновані платежі на самому ПК користувача.

2. Генератори одноразових паролів (ОТР) до наявної ЕЦП.

Додатковим захистом можуть бути різні види генераторів ОТР (СМС з ОТР, брелоки для генерації ОТР або мобільні додатки). Основні їхні переваги: нічого не треба підключати до комп'ютера, не потрібні установки драйверів; можна паралельно використовувати генератор для ДБО фізичних осіб, а також для захисту транзакцій за корпоративними картами; поступово можна впроваджувати дедалі більш захищені схеми авторизації (спочатку простий ОТР, потім ОТР з прив'язкою до реквізитів квитанції) [42].

Д. Ковалевський, провідний аналітик компанії «Біфіт Сервіс», анонсував вихід на ринок нового покоління програм Device Finger Print та Virus Detection, які призначені для ідентифікації шкідливих вірусів на основі вивчення поведінки й дій клієнта.

Фахівець наголосив, що вірус, за допомоги якого шахраї отримують доступ до ЕЦП, а також до інших інструментів аутентифікації клієнта, має свої риси. Його алгоритм дій не схожий з алгоритмом дій людини. Саме на основі таких якісних відмінностей у поведінці робота і людини банківські працівники зможуть оперативнo відстежувати всі сумнівні операції.

Зовсім інша ситуація, коли безпеці ДБО загрожують не віруси з мережі, а інсайдери банку. Серед типових помилок самих фінансових установ – недотримання порядку звільнення штатного працівника, який володіє ключами доступу до доменів. В цьому випадку, згідно із законодавством України, необхідно змінити всі паролі входу в систему, попередньо позбавивши звільненого працівника доступу до її адміністрування. Як свідчить досвід, зворотний порядок такого процесу може призвести до витоку інсайдерської інформації і як наслідок – до розкрадання коштів з рахунків клієнтів [8]. Залишається сподіватися, що банки будуть неухильно дотримуватися цієї схеми дій.

За статистикою авторитетного бюро статистичних досліджень GfK, за 2014 рік кіберзлочинці здійснили атаки на 57 банків, під час яких вони намагалися незаконно переказати 116 млн грн з рахунків юридичних осіб і 11 млн грн – з рахунків фізичних осіб [60]. Правда, понад 70% таких спроб були марними – після повідомлення про сумнівні операції власники рахунків встигли заблокувати кошти на карті.

Заморозити рахунок й відкликати платіж можна протягом одного-двох операційних днів з моменту проведення онлайн-транзакції до дати валютування. Отже, клієнт банку має небагато часу для того, щоб помітити нелегальне списування грошей зі свого рахунку й заблокувати його. А оскільки далеко не кожен користувач

щодня перевіряє баланс рахунку, шанси вчасно побачити несанкціонований грошовий переказ вищі у тієї компанії, фінансово відповідальні особи яких підключені до СМС-банкінгу.

Довести незаконність транзакції досить складно. Механізм такої процедури законодавчо не прописаний, тому постраждалі від хакерів клієнти-юридичні особи звертаються в спеціалізовані адвокатські бюро, які підключають до розслідування правоохоронні органи і займаються збором доказової бази. Згідно з досвідом Українського Бюро Інтерполу, процес розслідування може затягнутися на кілька років, особливо, якщо йдеться про міжнародні транзакції.

Отже, сучасний розвиток банківських технологій захисту операцій орієнтується на розвиток та вдосконалення ДБО (дистанційного банківського обслуговування). Інтернет-банкінг, СМС-банкінг та інші є новими технологіями, які значно скорочують ризики шахрайства банківських працівників та економлять час, кошти клієнту банку. Банки запроваджують нові технології захисту інформації від зловмисників (ЕЦП – електронний цифровий підпис, та ін.). Але в кожного новітнього методу є як свої переваги, так і недоліки.

Людський фактор є одним з найголовніших чинників безпеки банківських операцій. Фізичні особи – підприємці мають рахунки в банку, так як це стало життєвою необхідністю в наш час. Щоб вберегти кошти та не дати пограбувати себе кіберзлочинцям, українські власники платіжних карток потребують інформації про сучасні дієві та ефективні способи захисту від шахрайства у сфері використання платіжних інструментів, як показали результати дослідження, проведеного компанією маркетингових і соціологічних досліджень «GfK Ukraine» на

замовлення Української міжбанківської асоціації членів платіжних систем ЕМА.

Згідно з даними дослідження, 11% користувачів платіжними картками не змогли назвати жодного способу захисту, а інші респонденти зазначили, що їм відомі всього 1-2 способу захисту від шахрайства. При цьому основні названі способи захисту були традиційними: 52% опитаних знають про необхідність не повідомляти нікому ПІН-код картки; 22% – не передавати карту іншим людям; 14% – не зберігати ПІН-код разом з картою, у тому числі, не писати його на карті.

У той же час сучасні та ефективні способи захисту для більшості користувачів платіжних карток залишаються маловідомими: лише п'ять і менше відсотків респондентів зуміли назвати значну їх частину без підказок.

Респонденти пояснюють невикористання сучасних засобів захисту браком інформації щодо їх призначення і умов: наприклад, про те, що встановлення лімітів на проведення операцій є способом мінімізації фінансових втрат у разі вчинення шахрайства, знає меншість респондентів.

Мало хто інформований про те, що ліміти можна швидко збільшувати, зателефонувавши до контакт-центру банку або власноруч через систему «Інтернет-банкінг». Саме незнання про можливість швидкої зміни лімітів є основним бар'єром для використання цього засобу захисту.

Послугу SMS-повідомлень більшість утримувачів сприймає як джерело інформування про надходження коштів на карту (91%), а не як інструмент для припинення шахрайських операцій: менше половини користувачів вибрали варіант «щоб у разі крадіжки коштів або іншого шахрайства оперативно зв'язатися з банком і заблокувати карту» (44%). При цьому 94% респондентів зазначає, що карту необхідно заблокувати у разі її крадіжки або втрати, і

тільки 58% вважають, що це потрібно зробити при отриманні SMS про операцію, яку власник картки не здійснював.

Серед правил з безпечного використання платіжних карт, що вимагають додаткових пояснень з боку банків, респонденти назвали: встановлення лімітів на проведення операцій; підключення SMS-інформування; інформування співробітників банку при від'їзді за кордон; перевипуск карти після повернення із-за кордону; регулярна зміна ПІН-коду; перерахунок грошей у банкомату відразу після їх отримання; зберігання документів, що підтверджують проведення операцій.

На основі даних досліджень та інформації банків щодо убезпечення рахунку від злочинців, можна виокремити найважливіші заходи безпеки при використанні банківських продуктів: зберігання в таємниці від сторонніх ПІН-коду, недопущення під час оплати покупок в Інтернеті розголошення особистих даних, при користуванні банкомат звертати увагу на відсутність зовнішніх пристроїв на ньому, користувацького інтерфейсу, користувачам електронної пошти, месенджерів, Skype або Viber перевіряти пропозиції фінансового характеру від своїх знайомих, зв'язуючись з ними в голосовому режимі.

Отже, людський фактор є одним з основних чинників, який провокує загрози на банківському ринку. Системи захисту банківських операцій в більшій мірі орієнтовані на інформаційні та комп'ютерні системи. Але найбільший захист своїх фінансів на банківських рахунках може здійснити сама людина, дотримуючись правил безпеки та будучи уважною й обережною в користуванні своїм банківським рахунком.

Створення та впровадження новітніх технологій захисту банківських операцій – неперервний процес, який характеризується дійсно прогресивними якісними та кількісними характеристиками. Запровадження нових

методів ідентифікації особи для доступу до банківського рахунку є одним з найдинамічніших та перспективніших напрямів розвитку системи банківської безпеки.

По-справжньому інноваційні ідеї створюють в різних куточках світу. Але їх впровадження ще не набуло масовості. Інновації ще тестуються, або не набули широкого розповсюдження. Часткові випадки, які б вивели світову банківську систему на новий рівень, заслуговують на подальший розвиток та впровадження в масовий обіг, адже їх застосування в тисячі разів зменшить карткове шахрайство та зміцнить систему захисту банківських операцій.

Spis tekstów źródłowych wykorzystanych w rozdziale 1

Список використаних джерел до розділу 1

1. Артем'єва, К. М. Податкова політика в Україні: принципи та реалії / К. М. Артем'єва // Вісник податкової служби України. – 2010. – № 10. – С. 21-24.
2. Базилевич, В. Д. Новітні тенденції та протиріччя на страховому ринку України / В. Д. Базилевич // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2012. – Вип. 133. – С. 5-8.
3. Барановський, О. І. Філософія безпеки : монографія : у 2 т. / О. І. Барановський ; Ун-т банк. справи Нац. банку України. – Київ : УБС НБУ, Т. 2 : Безпека фінансових інститутів. – 2014. – 716 с.
4. Білоус, Н. М. Динаміка концентрації ринку суб'єктів страхування життя в Україні / Н. М. Білоус // Проблеми раціонального використання соціально-економічного та природно-ресурсного потенціалу регіону: фінансова політика та інвестиції. – 2013. – Вип. 19. – № 3. – С. 166-174.
5. Білошкурська, Н. В. Комплексні моделі оцінки економічної безпеки підприємств / Н. В. Білошкурська // Системи обробки інформації. – 2012. – Вип. 4(2). – С. 9-11.
6. Білошкурська, Н. В. Порівняльний аналіз ІРО з іншими інвестиційними джерелами / М. В. Білошкурський, Н. В. Білошкурська // Вісник Київського інституту бізнесу та технологій. – 2017. – № 2(33). – С. 3-4.
7. Білошкурський, М. В. Особливості управління міжнародним рухом фінансового капіталу у формі ІРО / М. В. Білошкурський, Н. М. Степанова // Фінансово-кредитні механізми розвитку національної економіки : [збірник тез доповідей за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених і студентів, 7 квітня]. – Луцьк : РВВ Луцького НТУ, 2017. – С. 91-92.

8. Букин, С. Безопасность банка [Электронный ресурс] / С. Букин // Банковские технологии. – 2003. – № 9. – Режим доступа : www.bizcom.ru/security/2003-09/01.html
9. Гаманкова, О. О. Страховий ринок України у глобальному страховому просторі / О. О. Гаманкова, В. К. Хлівний // Фінанси України. – 2012. – № 5. – С. 58-67.
10. Гега, П. Т. Основи податкового права : навч. посіб. / П. Т. Гега, Л. М. Доля. – [3-тє вид., випр. і доп.]. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2003. – 302 с.
11. Гулькин, П. Г. Оценка стоимости и ценообразование в венчурном инвестировании и при выходе на рынок IPO / П. Г. Гулькин, Т. А. Теребынькина. – СПб. : ООО «Аналитический центр Альпари СПб», 2002. – 190 с.
12. Дистанційне банківське обслуговування: способи захисту транзакцій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bankchart.com.ua/rko/statti/distantsiyne_bankivske_obs_lugovuvannya_sposobi_zahistu_tranzaktsiy.
13. Єрмаков, О. Ю. Фінансово-інвестиційне забезпечення виробничих інновацій та соціальної відповідальності аграрних підприємств [Електронний ресурс] / О. Ю. Єрмаков, М. М. Ігнатенко // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 18. – С. 78–10. – Режим доступу : <http://www.investplan.com.ua>.
14. Завгородній, А. Г. Фінансовий словник / А. Г. Завгородній, Г. Л. Вознюк, Т. С. Смовженко. – 3-тє вид., випр. та доп. – К. : Т-во «Знання», 2000. – 588 с.
15. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 07.12.2000 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
16. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.06 2003 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.
17. Захарченко, Н. П. Податки / Н. П. Захарченко. – Одеса : Кадр, 2001. – 543 с.
18. Ильясов, С. М. Управление безопасностью в банковской сфере региона / С. М. Ильясов // Деньги и кредит. – 2006. – № 5. – С. 46-52.

19. Інструкція про ведення касових операцій банками в Україні : / Постанова Правління НБУ від 01.06.2011 N 174 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0790-11>
20. Інформація про стан і розвиток страхового ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://nfr.gov.ua/content/informaciya-pro-stan-i-rozvitok.html>.
21. Клеков, О. О. Банківська безпека / О. О. Клеков. – К. : Бліц-Інформ, 1997. – 142 с.
22. Конституція України. Закон України «Про внесення змін до Конституції України» № 2222-IV від 8.12.2004 р. : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. – К. : Велес, 2005. – 48 с.
23. Корпоративна соціальна відповідальність бізнесу [Електронний ресурс] : монографія / Під загальною редакцією М. П. Буковинської. – К. : ЦП «Компринт». – 2015. – 297 с. – Режим доступу : <http://www.idss.org.ua/monog.pdf>.
24. Кравчук, О. Оподаткування в Україні. Приховані ресурси / О. Кравчук, О. Одосій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://commons.com.ua/ru/opodatkuvannya-v-ukrayini-prihovani-resursi>.
25. Кудряшов, В. П. Курс фінансів : навч. посіб. / В. П. Кудряшов. – К. : Знання, 2008. – 431 с.
26. Луценко, Ю. О. Ринок капіталу для фінансування малого та середнього бізнесу в аграрному секторі економіки / Ю. О. Луценко // Фінанси, облік і аудит. – 2014. – Вип. 2 (24). – С. 65–78.
27. Нечипорук, Л. В. Теорія та практика страхового ринку в Україні : монографія. / Л. В. Нечипорук. – Харків : Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. – 300 с.
28. Нью-Йоркська фондова біржа - Україна: готовність до багатообіцяючого партнерства [Електронний ресурс] // Журнал «Круглий стіл». – Режим доступу : <http://www.kstil.com.ua/rubrics/?aid=82&rid=48&print=1>.
29. Осипова, М. А. О понятии банковской деятельности в Российской Федерации / М. А. Осипова // Известия Иркутской

- Государственной Экономической Академии. – 2012. – № 2. – С. 161-166.
30. Пірс, Т. Залучення капіталу шляхом розміщення акцій на фондових біржах [Електронний ресурс] / Т. Пірс, В. Бондарчук // Інформаційно-аналітичний портал Українського агентства фінансового розвитку «Україна фінансова». – Режим доступу : http://www.ufin.com.ua/analit_mat/rzp/185.htm.
31. Податкова система України : навч. посіб. / За ред. І. О. Лютого. – К. : ЦУЛ, 2009. – 456 с.
32. Податковий кодекс України : Кодекс від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
33. Постанова Національного банку України «Про здійснення операцій з використанням електронних платіжних засобів» від 05.11.2014 р. № 705 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0705500-14>
34. Постанова Національного банку України «Про посилення контролю за операціями з готівкою» від 24.05.1999 р. № 249 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0249500-99>.
35. Про анулювання ліцензії на провадження господарської діяльності з надання фінансових послуг (крім професійної діяльності на ринку цінних паперів), виданої Приватному акціонерному товариству «Ренесанс Життя» : Розпорядження Нацкомфінпослуг № 2182 від 01.06.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://nfp.gov.ua/files/ROZPORYADGHRNYA /2017/2017-06-01/PK-2182.pdf>.
36. Про страхування [Електронний ресурс] / Закон України від 7 березня 1996 року № 85/96-ВР (зі змінами та доповненнями). – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>
37. Про цінні папери та фондовий ринок [Електронний ресурс] / Закон від 23.02.2006 № 3480-IV (зі змінами та доповненнями). – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3480-15/print1481733940586753>.

38. Програма соціального інвестування [Електронний ресурс] / Фонд WNISEF. – Режим доступу: <http://wnisef.org/uk/impact-investing>.
39. Публічний звіт про діяльність Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, за 2016 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://nfp.gov.ua/news/1675.html>.
40. Рабаданов, Р. Етапи становлення світового ринку страхування [Електронний ресурс] / Р. Рабаданов // Україна фінансова : інформаційно-аналітичний портал Українського агентства фінансового розвитку. – Режим доступу: http://www.ufin.com.ua/analit_mat/strah_rynok/166.htm
41. Раровська, В. В. Біржова діяльність : [навч. посіб.] / В. В. Раровська, Л. А. Останкова, С. Е. Акопов. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 144 с.
42. Різник, Н. С. Оцінка та шляхи забезпечення економічної безпеки банку [Електронний ресурс] / Н. С. Різник, І. А. Воробйова // Економічні науки. Серія «Облік і фінанси» : [збірник наукових праць] ; Луцький національний технічний університет. – № 5(20). – Луцьк, 2008. – 368 с. – Режим доступу : http://www.nbuiv.gov.ua/portal/Soc_Gum/En/O_FN/2008_5_2/zbirnuk_O_FN_5_C_2_183.pdf.
43. Слатвінський, М. А. (2014). «Экономическая безопасность в инвестиционной сфере: противодействие угрозам», Proc. Int. Conf. “The global economic dynamics as a stress factor of socio-political processes, cycles, crisis and conflicts”, Euro-Mediterranean Academy of Arts and Sciences (Athens), The University of Educational Management (Kyiv), Athens, pp. 264-268.
44. Слатвінський, М. А. Банківська система як чинник формування інвестиційної безпеки бізнес-середовища / М. А. Слатвінський // Фінансове регулювання зрушень у економіці України : збірник тез доповідей учасників Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, Мукачево, 21-22 березня 2017 р. – Мукачево : Мукачівський державний університет, 2017. – С. 442-444.
45. Слатвінський, М. А. Зростання капіталізації банківських установ як основа розвитку інвестиційних процесів /

- М. А. Слатвінський // Пріоритети розвитку національної економіки України: стратегія і перспективи : [збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції 28 вересня 2015 року]. – Умань : ВПЦ «Візаві». – 2015. – С. 32-34.
46. Слатвінський, М. А. Інституційні імперативи інвестиційної політики як основа економічної безпеки / М. А. Слатвінський // Економічний вісник : збірник наукових праць. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2015. – Вип. 9. – С. 56-61.
47. Слатвінський, М. А. Модель багаторівневого захисту як основа ефективного ризик-менеджменту фінансових установ / М. А. Слатвінський // Економічний вісник : збірник наукових праць. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. – Вип. 10. – С. 120-122.
48. Слесарук С. Страхове життя йде раптово [Електронний ресурс] / Світлана Слесарук. – Режим доступу : <https://finclub.net/ua/analytics/strakhove-zhyttia-ide-raptovo.html>.
49. Сороківська, З. К. До питання фінансової безпеки банку в умовах світової економічної кризи / З. К. Сороківська // Економічний аналіз. – 2011. – Вип. 8. – Ч. 1. – С. 404-408.
50. Сохацька, О. М. Біржова справа : [підручник] / О. М. Сохацька. – Тернопіль : Карт-бланш, 2003. – 602 с.
51. Старостенко, Г. Т. Первинне публічне розміщення акцій на Варшавській фондовій біржі: український погляд / Г. Т. Старостенко, Є. О. Торшин // Збірник наукових праць Національного у-ту ДПСУ. – 2011. – № 1. – С. 549-559.
52. Статистика страхового ринка України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://forinsurer.com/stat>.
53. Страхування : підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред С. С. Осадець, д. е. н., проф. – Вид. 2-ге., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2002. – 528 с.
54. Супрун, А. А. Страховий ринок України в умовах системної кризи / А. А. Супрун, В. К. Хлівний // Фінанси України. – 2013. – № 9. – С. 68-75.
55. Фінансове забезпечення сталого розвитку економіки України : колективна монографія / за ред. Слатвінського М. А. – Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. – 180 с.

56. Чвортко, Л. А. Детермінанти розвитку ринку страхування життя в Україні / Л. А. Чвортко, І. М. Кирилюк // Тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Управління економічними процесами: сучасні реалії і виклики». – Мукачево, 2017. – С. 279-281.
57. Чвортко, Л. А. Інвестиційний потенціал страхових компаній та його вплив на розвиток національної економіки / Л. А. Чвортко // Економіка та управління в ХХІ ст.: виклики та перспективи розвитку : матер. Міжнародної наук.-практ. конф., 18-19 травня 2017 р., м. Умань / за ред. д. е. н., проф. О.Г. Чирви. – Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2017. – С. 110-113.
58. Чвортко, Л. А. Тенденції розвитку страхування життя в Україні в умовах економічної нестабільності / Л. А. Чвортко // «Сталий розвиток 2030: економічна, соціальна, екологічна та політична складові» : матеріали доповідей міжнародної міждисциплінарної конференції (Грузія, Тбілісі, 2017). – Тбілісі – Львів, 2017. – С. 116-121.
59. Шаманська, О. І. Особливості розвитку ринку цінних паперів в Україні [Електронний ресурс] / О. І. Шаманська, С. М. Слободиський // Ефективна економіка. – 2017. – № 2. – Режим доступу : <http://www.m.nauka.com.ua/?op=1&j=efektyvna-ekonomika&s=ua&z=5431>.
60. Шахрайство та грамотність у сфері використання платіжних інструментів: погляд українського споживача [Електронний ресурс] / GfK Ukraine за замовленням Української міжбанківської Асоціації членів платіжних систем «ЄМА» від 18.03.2014 р. – Режим доступу : http://www.gfk.com/ua/news-and-events/press-room/pressreleases/Pages/ema_research_release.aspx.
61. Шірінян, Л. Конкурентоспроможність страхового ринку України в сучасних умовах / Л. Шірінян, А. Шірінян // Економіка України. – 2011. – № 7. – С. 37-48.
62. Шлык, П. В. Экономическая сущность первичного публичного размещения акций / П. В. Шлык // Представительная власть - ХХІ век: законодательство, комментарии, проблемы. – 2007. – Выпуск № 1(74). – С. 29-32.

- 63.Штаєр, О. М. Напрями забезпечення та основні складові економічної безпеки банку / О. М. Штаєр // Європейський вектор економічного розвитку. – 2011. – № 2. – С. 263-270.
- 64.Штанько, Л. О. Процес планування ефективної інвестиційної стратегії підприємства / Л. О. Штанько // Проблеми системного підходу в економіці : [зб. наук. праць]. – К., 2013. – С. 65–67.
- 65.Яременко, С. М. Забезпечення економічної безпеки діяльності банків : автореф. дис. ... канд. екон. наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит / С. М. Яременко. – К., 2010. – С. 21.
- 66.Яременко, С. М. Комплексна система економічної безпеки банку й управління нею / С. М. Яременко // Фінанси, облік і аудит : [збірник наукових праць]. – 2011. – Вип. 17. – С. 211-213.
- 67.Biloshkurska, N. V. Influence of the security market condition on the collective investment development / N. V. Biloshkurska, M. V. Biloshkurskyi, L. A. Chvertko // Науковий вісник Полісся. – 2017. – № 3(11). Ч. 2. – С. 138-142.
- 68.Demchenko, T. A. Stock company and its display on the financial statements / T. A. Demchenko, S. O. Mykhailovyna, N. A. Ivanova // Економічний простір. – 2016. – № 105. – С. 164-173.
- 69.ІРО календарь // Фондовый рынок fixygen [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fixygen.ua/calendar/ipro>.
- 70.Life re/insurance: transition to a new reality [Електронний ресурс] // Swiss Re. Global insurance review 2016 and outlook 2017/18. – Режим доступу : http://www.swissre.com/library/Global_insurance_review_2016_and_outlook_201718.html.